

Izveštavanje medija u Srbiji o Evropskoj uniji 2020.

LJUBAV IZ KINE I ŠAMARI IZ BRISELA

Urednik:

Nemanja Todorović Štiplija

Autori:

Nikola Burazer, Nikola Cuckić, Emina Muminović, Zorana Dimitrijević

Dizajn i priprema za štampu:

Bratislav Bojić

Fotografija:

Evropska unija

ISBN:

978-86-80576-10-7

Beograd, mart 2021.

SADRŽAJ

Uvod	4
Događaji koji su izazivali medijsku pažnju u 2020. godini.....	6
Najznačajnije teme tokom 2020. godine	12
Dijalog Beograda i Prištine	12
Izveštaj Evropske komisije o Srbiji.....	15
Evropska unija i pandemija COVID-19	21
Zagrebački samit Evropske unije i Zapadnog Balkana..	24
Analiza	26
Centar savremene politike	30
European Western Balkans	31

Mediji u Srbiji su o Evropskoj uniji u toku 2020. godine najviše izveštavali u vezi sa događajima u kojima su učestvovali najviši državni zvaničnici, kao i pandemijom COVID-19. Predsednik Aleksandar Vučić je prepoznat kao najvažniji izvor informacija i kreator narativa o Evropskoj uniji, od sastanaka na kojima je učestvovao pa sve do pitanja pomoći Evropske unije u pandemiji, a primećena je i velika razlika između provladinih i kritičkih medija kada je u pitanju izveštavanje o ovoj temi. Vidljivo je i prisustvo emotivnog prokineskog i antievropskog narativa kada je reč o pandemiji koronavirusa, naročito na početku krize. Ovako bi se ukratko mogli predstaviti zaključci istraživanja o izveštavanju medijskih portala u Srbiji o Evropskoj uniji tokom 2020. godine koju je sproveo Centar savremene politike.

Istraživanje pruža odgovor na pitanje koje teme dominiraju u izveštavanju medija o Evropskoj uniji, kao i njihov sadržaj i dominantni narativi. U istraživanje su uključeni kako najčitaniji mediji, tako i oni koji imaju značajnog uticaja na javni diskurs, sa težnjom da se obuhvati širok spektar pristupa o ovoj temi.

Analiziranje izveštavanja medija o Evropskoj uniji je izuzetno važno imajući na umu da je pristupanje Srbije Evropskoj uniji jedan od najvažnijih proklamovanih strateških ciljeva Srbije poslednjih decenija, ali da su manjak podrške ovom procesu i skepticizam u vezi sa njegovim uspehom dostigli zabrinjavajuće razmere. Prema Balkanskom barometru za 2020. Saveta za regionalnu saradnju, u Srbiji je najmanji procenat onih koji veruju da bi pristupanje Evropskoj uniji bilo dobro za njihovu državu, 26% prema regionalnom proseku od 59%, i najveći procenat onih koji smatraju da njihova država nikada neće pristupiti Evropskoj uniji, 46% prema proseku od 26%. U sledećoj državi sa najvećim evroskepticizmom, Crnoj Gori, stav da je članstvo u EU dobro za njihovu državu ima više nego dvostruko više građana, 54%.¹

Iako ovi rezultati ne sugerišu da je uloga medija presudna u formiranju odnosa građana prema Evropskoj uniji, analiziranje izveštavanja medija i kreiranih diskursa o Evropskoj uniji može pomoći razumevanju sentimenta građana prema određenim političkim pitanjima. U svetlu postojećeg fokusa na javnu diplomatiju i istraživanje kampanja dezinformisanja, ovakvo istraživanje o

1 Balkan Barometer 2020, Regional Cooperation Council, 2020, dostupno na <https://www.rcc.int/pubs/95/balkan-barometer-2020-public-opinion-survey>

izveštavanju medija u Srbiji može doprineti razumevanju dominantnih diskursa o Evropskoj uniji, kao i potencijalnim dezinformacijama i njihovim izvorima. Ono takođe može pomoći analizi medijskog pluralizma u Srbiji, odnosno njegovog odsustva, kao i izražene polarizacije kada je u pitanju medijska scena.

U ovom istraživanju su analizirane veb stranice ukupno 18 medija, uglavnom na osnovu kriterijuma čitanosti, ali i uz uključivanje određenih medija za čije se prisustvo u istraživanju smatralo da može dati dragocene uvide u pluralizam izveštavanja. Istraživanje obuhvata veb stranice sledećih medija: *Blic*, *Kurir*, *Informer*, *Republika* (web stranica *Srpskog telegrafa*), *Telegraf*, *Alo*, *Espresso*, *Srbija danas*, *Mondo*, *B92*, *Večernje novosti*, *Politika*, *Radio-Televizija Srbije*, *N1*, *Danas*, *Sputnjik Srbija*, *Objektiv* i *Pink*. Analiziran je period od 1. januara do 31. oktobra 2020. godine. Za istraživanje je korišćen softver za praćenje medijskog sadržaja korišćenjem ključnih reči „Srbija” i „EU” u različitim padežima i oblicima kako bi se fokusiralo na teme od značaja za odnos Srbije i Evropske unije.

U prvom delu biće predstavljeni najveći „pikovi”, odnosno dani u kojima su mediji najviše izveštavali o Evropskoj uniji, čija analiza može dati uvid u to koje teme najviše doprinose izveštavanju medija o Evropskoj uniji. Zatim će biti predstavljene ključne teme u posmatranom periodu koje će detaljnije analizirati kako su mediji o njima izveštavali i kakve narative su kreirali. Na kraju će se predstaviti zaključci istraživanja, odnosno najvažnija zapažanja.

DOGAĐAJI KOJI SU IZAZIVALI MEDIJSKU PAŽNJU U 2020. GODINI

U ovom poglavlju su izdvojeni najvažniji pikovi, odnosno dani u kojima je objavljen najveći broj medijskih članaka o Srbiji i Evropskoj uniji na analiziranim medijskim portalima tokom posmatranog perioda. Ovde će ukratko biti prikazani događaji koji su najviše privukli pažnju medija, kao i najvažniji narativi o njima. Pikovi su predstavljeni počev od najvećeg.

6. maj 2020.

Samit Evropske unije i Zapadnog Balkana u Zagrebu

Najveći broj članaka u vezi sa odnosom Srbije i Evropske unije u posmatranom periodu objavljen je na dan održavanja onlajn zagrebačkog samita Evropske unije i država Zapadnog Balkana. Pažnja je posvećena i odvojenim događajima Evropske narodne partije i Grupe socijalista i demokrata, koje su održane istog dana.

Najveći broj medija fokusirao se na predsednika Srbije Aleksandra Vučića odnosno njegove izjave nakon održanog Samita. Upadljivo je da je uloga tumačenja događaja i njegovog uticaja prepuštena predsedniku Srbije, bilo kroz njegove izjave, bilo kroz saopštenja iz Predsedništva Srbije. Takođe je primetan pokušaj portala lista *Alo* da Samit EU i Zapadnog Balkana, kao i sastanak EPP grupe, predstavi pre svega iz prizme zvučnosti imena pred kojima će govoriti predsednik Vučić.

Izuzetak predstavljaju *Danas*, i u određenoj meri *B92*, koji su pored vesti o Vučićevim izjavama posebnu pažnju posvetili izjavama Ursule fon der Lajen i drugim temama. Dnevni list *Danas* izveštavao je na svom portalu i o učešću predsednika Stranke slobode i pravda Dragana Đilasa na događaju Socijalista i demokrata.²

2 *Danas*: Dragan Đilas na samitu lidera EU i lidera Zapadnog Balkana, dostupno na: <https://www.danas.rs/politika/dragan-djilas-na-samitu-zemalja-eu-i-lidera-zapadnog-balkana/>

16. jul 2020.

Nastavak dijaloga Beograda i Prištine

Drugi najveći pik u posmatranom periodu ticao se nastavka pregovora Beograda i Prištine o normalizaciji odnosa u Briselu nakon 20 meseci prekida. Tim povodom predsednik Srbije Aleksandar Vučić se sastao sa najvišim evropskim zvaničnicima, kao i sa predsednikom Vlade Kosova, Avdulahom Hotijem.

Glavna karakteristika ovog narativa bila je borba predsednika Vučića za srpske interese u Briselu. Prema pisanju provladinih medija, predsednik se „lavovski” bori za interese Srbije, pregovori su „veoma teški”, a prištinska strana „nerazumna”, dok je predsednik Vučić „hladan, oštar i pragmatičan” u odbrani interesa Srbije. Predsednik je takođe veoma poštovan i u prisnim odnosima sa najvišim EU zvaničnicima, što se vidi iz fotografije na kojoj predsednik i komesar za proširenje sede za stolom na kome su posluženi gibanica i proja. Ovaj narativ sugerise i da Albanci nisu uopšte srećni zbog ove bliskosti Vučića sa EU zvaničnicima, kao i zbog toga što je EU na “srpskoj strani”, a što se vidi iz činjenice da se u prostoriji u kome razgovaraju Vučić i Varhelji nalazi knjiga koja u nazivu sadrži “Kosovo i Metohija”³.

Sa druge strane, portal dnevnog lista *Danas* bio je fokusiran na izjave evropskih, svetskih i regionalnih zvaničnika povodom dijaloga (Šarl Mišel, Đuzep Borelj, Dejvid Mekalister, Marija Zaharova, Avdulah Hoti), ali i tadašnjeg šefa Kancelarije Vlade Srbije za Kosovo i Metohiju Marka Đurića i predsednika Vučića. Takođe, *Danas* izveštava i o pismu Saveza za Srbiju u kome se traži od EU da se u Srbiju upute dve ekspertske grupe koje bi u odvojenim izveštajima ocenile stanje demokratije i vladavine prava i stanje u medijima u Srbiji.⁴

3 Varheji objavio sliku sa Vučićem, Albanci poludeli zbog jednog detalja, dostupno na: <https://www.srbijadanas.com/vesti/info/varheji-objavio-sliku-sa-vucicem-tviter-poludeo-zbog-jednog-detolja-foto-2020-07-16>

4 Opozicija pisala EU: Vučić zarobio institucije i medije u Srbiji, dostupno na: <https://www.danas.rs/politika/opozicija-trazi-da-ekspertske-grupe-eu-ocene-stanje-demokratije-i-vladavine-prava/>

1. jul 2020.

Otvaranje granica EU za građane Srbije

Savet Evropske unije je preporučio državama članicama da otvore granice za državljane Srbije i državljane još 14 država. Jednostrane odluke koje su donosile članice u vezi sa otvaranjem granica za naše državljane čine većinu tekstova (*Kurir, Srbija danas, Alo, B92, Mondo, Danas*). Većina medija je izveštavala u neutralnom tonu, uz par upečatljivih naslova. Tako je *Alo* objavio da „Nemci neće Srbe”, govoreći o nepostupanju Berlina po preporuci EU, dok je *Srbija danas* pisala o „rampi za Srbiju” i „spuštenoj roletni” govoreći o mogućnosti ulaska građana Srbije u Švajcarsku i Nemačku.

26. jun 2020.

Poseta predsednika Vučića Briselu

Nakon što je otkazan je sastanak predstavnika Srbije i Kosova koji je trebalo da se održi u Vašingtonu, predsednik Vučić se sastao u Briselu sa predsednicom Evropske komisije Ursulom fon der Lajen, specijalnim predstavnikom EU za dijalog Beograda i Prištine Miroslavom Lajčakom, evropskim komesarom za proširenje Oliverom Varheljijem i predsednikom Evropskog saveta Šarlom Mišelom.

Provladini mediji su preneli izjavu predsednika Vučića posle sastanaka sa zvaničnicima EU da će do kraja mandata nove vlade 2024. godine biti zatvorena sva pregovaračka poglavlja i da do 2026. Srbija postaje članica EU, što su njegova očekivanja kao nekoga ko je „pragmatičan, realističan, čak i pesimističan, ali vrlo retko optimističan”. Govoreći o IPA fondovima, predsednik je istakao da su razgovori sa Prištinom od ključnog značaja kako bi Srbija mogla da dobije novac od EU.

Danas je preneo izjave Varheljija, Mišela i Fon der Lajen da je dijalog sa Kosovom ključan za evropski put Srbije. Takođe je objavio analizu o Grenelovoj inicijativi da se Vučić i Tači sretnu u Vašingtonu i o jazu između dijaloga Beograda i Prištine koji je predvođen Evropskom unijom i ovog predvođenog SAD. *Kurir* i *Danas* su preneli izjavu Sema Fabricija u kojoj je rekao da je Vučićeva poseta Briselu pozitivan signal da postoji potreba da se razgovara sa Srbijom, i da se nastavi dijalog Beograda i Prištine.

8. maj 2020.

„Uslov” EU da je Tesla Hrvat

Glavna tema je bila kontroverza oko određivanja Tesle kao „hrvatskog naučnika” na interaktivnoj stranici Evropske unije namenjenoj deci za učenje o državama članicama. Prethodnog dana je *Radio-Televizija Srbije* objavila članak „EU uči decu da je Nikola Tesla Hrvat“, što su kasnije preneli drugi mediji. Slične naslove imali su i *Informer* i *Republika*, dok je *B92* objavio tekst sa nazivom „Hrvati opet prisvajaju Teslu i u tome im pomaže Evropska unija“.

Zatim je 8. maja *Sputnjik Srbija* objavio članak sa naslovom „**Novi uslov Evropske unije: Srbija da prihvati da je Tesla – Hrvat!**“ u kome se raspravljalo o Teslinom identitetu i navodila reakcija ministra kulture Srbije, ali nije bilo reči ni o kakvom „uslovu EU“. *Sputnjikov* tekst preneo je i portal najtiražnijeg dnevnog lista *Informer* sa naslovom „**Novi “uslov” Evropske unije: Srbija da prihvati da je Tesla – Hrvat! Skandal iz Brisela postaje prvorazredno državno pitanje!**“.

Druga važna tema tog dana bio je autorski tekst predsednika Aleksandra Vučića za „US News and World Report“, u kome je naveo da Srbija ne odustaje od evropskih integracija i pored značajne pomoći koja je dobila od Kine u vreme pandemije koronavirusa. Slične tekstove i naslove na ovu temu imali su *Blic*, *Danas* i *Večernje novosti*.

8. oktobar 2020.

Poseta komesara Varheljija nakon izveštaja Evropske komisije

Dva dana nakon objavljivanja izveštaja Evropske komisije za Srbiju, evropski komesar za proširenje Oliver Varhelji je posetio Beograd i susreo se sa predsednikom Srbije Aleksandrom Vučićem i premijerkom Anom Brnabić. U okviru posete predstavljeni su nalazi godišnjeg Izveštaja Evropske komisije o Srbiji i Ekonomsko-investicioni plan za Zapadni Balkan.

Kada su u pitanju provladini mediji, najupečatljiviji je članak koji govori o tome kako je predsednik Srbije čitavu kritiku Evropske komisije u izveštaju preuzeo na sebe i da je otvoreno i odlučno „sasuo sve u lice“ Oliveru Varheljiju, ali da je

pritom ostao i zahvalan EU na investicijama i posvećen EU integracijama.⁵ Veliki deo izveštavanja posvećen je milijardama evra koje dolaze u Srbiju, dok osvrta na vladavinu prava postoje onoliko koliko je tome govorio predsednik Vučić.

Portal dnevnog lista *Danas* je fokusiran na izjave komesara Varheljija, srpskih zvaničnika, ali i predstavnika opozicije koji traže nastavak međupartijskog dijaloga i skreću pažnju na stanje u vladavini prava i izbornim uslovima. *Danas* takođe objavljuje i delove izveštaja Evropske komisije koji se kritički odnose na pitanje vladavine prava.⁶ U poređenju sa provladinim medijima, manji deo izveštavanja posvećen je izjavama samog predsednika Vučića.

16. septembar 2020.

Neotvaranje granica EU za građane Srbije

Veći broj tekstova se odnosio na putovanja u Evropsku uniju i otvaranje granica za državljane Srbije, kao i na problem koji je nastao kada je Grčka odlučila da zatvori granični prelaz Evzoni. Mediji su ujednačeno izveštavali o ovoj temi, uz veće prisustvo izraza „rampa” u tabloidima. Drugi tekstovi su se odnosili na izjavu Ričarda Grenela o Mini-Šengen inicijativi. Tako je *Srbija danas* pisala kako se „Vučić snažno bori za srpski narod”, dok je *Alo* pisao kako se „Vučić lavovski borio za svoj narod”⁷, oba citirajući samog specijalnog izaslanika američkog predsednika.

Danas je pisao o više tema u vezi sa Evropskom unijom, od izjava izvestioca EP Vladimira Bilčika i Specijalnog izaslanika EU za dijalog Beograda i Prištine Miroslava Lajčaka do komentara civilnog društva. Prema pisanju *Sputnjika*, „Amerika je napravila tempiranu bombu u Srbiji”, aludirajući na Kosovo.

5 RTS: Sve im sasuo u lice! Vučić oštro reagovao na kritike EU Ne govorim uvek ono što bi oni hteli, dostupno na: <https://www.kurir.rs/vesti/politika/3545459/vucic-ostro-reagovao-na-kritike-eu-ne-govorim-uvek-ono-sto-bi-oni-hteli-spreman-da-snosim-svaku-vrstu-posledica?ref=fbkurir>

6 *Danas*: Serbia Report, dostupno na: <https://www.danas.rs/dijalog/redakcijski-komentar/srbia-report/>

7 *Alo*: Vučić progovorio o nepoznatim detaljima sastanka u Vašingtonu, dostupno na: <https://www.alo.rs/vesti/politika/grenel-progovorio-o-dosad-nepoznatim-deteljima-sa-sastanka-u-beloj-kuci-vucic-se-lavovski-borio-za-svoj-narod/341528/vest>

2. septembar 2020.

Produženje zabrane putovanja, odlazak Vučića u Vašington

Dve teme dana bile su da je Srbija i dalje na listi zemalja čijim građanima nije dozvoljen ulazak u EU zbog nepovoljne epidemiološke situacije u državi i odlazak predsednika Vučića u Vašington pred početak razgovora u Beloj kući.

Veći deo medija preneo je vest o tome da Srbija ostaje van liste zemalja čiji građani mogu u EU. Vučić je boravio u Vašingtonu gde je učestvovao u razgovorima o ekonomskoj saradnji između Beograda i Prištine, i tom prilikom rekao da očekuje „iznenađenje” u vidu zahteva za međusobno priznanje Srbije i Kosova. *Kurir*, *RTS* i *Danas* su najavili da je nastavak dijaloga Beograda i Prištine uz posredovanje EU zakazan za 7. septembar u Briselu.

Srbija danas je pisala o velikom ispraćaju koji su Beograđani uputili Vučiću pred odlazak na put i pred „teške razgovore koji ga očekuju u narednim danima”, uz povike „Aco Srbije” i „Podrška Vučiću”. Vučić je poručio da ide u Vašington da se „bori, da neće pristajati na ucene” i poručio građanima da veruju u svoju Srbiju.⁸

8 Informer: Aco Srbije, narod je uz tebe!, dostupno na: <https://informer.rs/vesti/politika/545913/foto-aco-srbine-narod-tebe-gradjani-dali-podrsku-vucicu-pred-teske-razgovore-pred-sednik-izasao-zahvalio-okupljenima>

NAJZNAČAJNIJE TEME TOKOM 2020. GODINE

U posmatranom periodu izdvojile su se četiri teme od značaja za dalju analizu. U pitanju su izveštavanje medija o dijalogu Beograda i Prištine, izveštaju Evropske komisije o Srbiji za 2020. godinu, ulozi Evropske unije u pandemiji COVID-19 i Zagrebačkom samitu Evropske unije i Zapadnog Balkana, održanom u onlajn formatu u maju 2020. godine.

DIJALOG BEOGRADA I PRIŠTINE

“

Vučić nadmudrio Hotija

”

Jedna od najvažnijih tema za medije u Srbiji kada je u pitanju odnos Srbije i Evropske unije jeste dijalog Beograda i Prištine uz posredovanje Evropske unije. Ovaj proces je bio jedan od važnih pokretača medijskog izveštavanja o Evropskoj uniji i u 2020. godini. Ovaj nalaz ne iznenađuje, budući da ova tema privlači pažnju svih medija u Srbiji, kao i da se često u javnom diskursu označava kao ključna za pristupanje Srbije Evropskoj uniji. Prema nedavnom istraživanju Beogradskog centra za bezbednosnu politiku, skoro 70% građana Srbije smatra da je rešavanje kosovskog problema najvažniji uslov za članstvo u Evropskoj uniji, zbog čega je izveštavanje medija o ovom procesu od posebne važnosti.⁹

Primetno je da je na temu dijaloga Beograda i Prištine i Evropske unije najviše izveštavano u danima važnih sastanaka u vezi sa procesom dijaloga. Mediji su o ovoj temi najviše izveštavali 16. jula, kada je održan sastanak delegacija Srbije, Kosova i EU u Briselu i 7. septembra, kada je održan još jedan sastanak u Briselu tri dana nakon potpisivanja Vašingtonskog sporazuma.

Obnavljanje dijaloga Beograda i Prištine uz posredovanje Evropske unije 16. jula, nakon više od godinu i po dana pauze, predstavljalo je možda i najvažniji

⁹ Istraživanje Beogradskog centra bezbednosne politike i agencije Sprint Insight sprovedeno krajem septembra i početkom oktobra 2020.

događaj u 2020. godini kada je u pitanju ovaj proces. Dijalog je bio prekinut još u novembru 2018. godine, kada je Vlada Kosova uvela carine od 100% na robu iz Srbije i Bosne i Hercegovine. Nakon čak dve promene Vlade na Kosovu u 2020. godini, carine su najzad ukinute i dve strane su se vratile za pregovarački sto.

Mediji su o događajima 16. jula pisali uglavnom u neutralnom tonu, u velikoj meri uz oslanjanje na vesti novinskih agencija *Tanjug*, *Beta* i *Fonet*. Najviše pažnje izazvao je sam sastanak predsednika Srbije Aleksandra Vučića i kosovskog premijera Avdulaha Hotija, ali i različite spekulacije i komentari na dijalog. Mediji su ovoj rundi dijaloga pristupali analizirajući sadržaj razgovora i očekivanja od nastavka dijaloga, ali i njegove međunarodne aspekte, uključujući reakciju Rusije. Medijsku pažnju izazvao je i sastanak predsednika Vučića i komesara za proširenje Olivera Varheljija, kao i negativne reakcije na Kosovu zbog prisustva knjige na kojoj je pisalo „Kosovo i Metohija“ na fotografiji sa sastanka.

Najviše tekstova na temu dijaloga objavio je *Danas*, koji je pored vesti o održanom sastanku objavio i veliki broj reakcija na dijalog od strane evropskih zvaničnika, ruskog ministarstva spoljnih poslova i različitih aktera na Kosovu. Sopstveni analitički sadržaj imali su i *RTS*, *N1* i *Telegraf*.

Upadljivo je, međutim, da su stranice pojedinih medija imale drugačije naslove od drugih, stavljajući u prvi plan predsednika Vučića i prikazujući ga kako vodi borbu za Srbiju. *Alo* je tako imao naslov „**Usledila oštra reakcija i prekid – Vučić nije mogao da im prećuti ove reči**“, dok je *Informer* objavio tekst sa naslovom „**Razgovarali smo o tri teme, tražio sam da se nastavi priča o ZSO! Vučić iz Brisela otkrio najnovije informacije o dijalogu Beograda i Prištine!**“. *Informer* je takođe objavio i vest o ključnoj ulozi Rusije, preuzetoj od *Sputnjika Srbija*, sa naslovom „**Ameri i Brisel priznali poraz, nema rešenja za kosovo bez Rusije! – Moskva po koji put pokazala koliko joj Srbija znači – Neprocenjivo!**“.

“

*Hrvati i Šiptari bi da crknu od muke:
Srbija dobija milijarde, a nije priznala Kosovo*

”

Drugi najvažniji događaj u u posmatranom periodu, kada je u pitanju dijalog Beograda i Prištine, bila je runda dijaloga na visokom nivou koja je održana 7. septembra. Tada su se predsednik Vučić i kosovski premijer Hoti sastali sa visokim predstavnikom EU Đuzepom Boreljom i specijalnim predstavnikom EU Miroslavom Lajčakom. Dan ranije su održani odvojeni sastanci sa Lajčakom i specijalnim predstavnikom SAD za Zapadni Balkan Metjuom Palmerom, kao

i runda dijaloga na ekspertskom nivou koji su vodili Marko Đurić i Skender Hiseni. Predsednik Vučić je takođe imao sastanak sa komesarom za proširenje Oliverom Varheljićem.

Ova runda dijaloga je održana svega tri dana nakon potpisivanja Vašingtonskog sporazuma, koji su 4. septembra potpisali predsednik Vučić i premijer Hoti u Beloj kući. Zbog toga su pažnju medija još uvek zaokupljali događaji u Vašingtonu, kao i posledice Vašingtonskog sporazuma na nastavak dijaloga Beograda i Prištine uz posredovanje Evropske unije.

Kao i u slučaju prethodne runde dijaloga, mediji su uglavnom izveštavali u neutralnom tonu, oslanjajući se pre svega na novinske agencije *Tanjug*, *Betu* i *Fonet*, dok su o dijalogu temeljnije izveštavali *RTS* i *N1*. Naglasak medija je bio na temama o kojima se govorilo u okviru dijaloga, kao i posledicama Vašingtonskog sporazuma. Primetno je, međutim, da je najveći broj vesti o rundi dijaloga čine izjave samog predsednika Vučića, koji se pojavljuje kao centralna figura u održanim događajima.

Kao i u slučaju prethodno analizirane runde, ponovo su stranice pojedinih medija imale drugačije naslove od ostalih, jasno hvaleći predsednika Vučića i prikazujući sastanke u Briselu i Vašingtonu kao pobeде. *Informer* je tako pisao kako je „**Vučić nadmudrio Hotija**“, kao i da razgovor o imovinskim pitanjima na neki način dokaz o tome da je Kosovo Srbija (**Kosovo je Srbija, to je svima jasno! Srbija, SPC i Srbi vlasnici više od polovine teritorije KiM!**). *Republika* zatim piše o uspehu koji Vašingtonski sporazum predstavlja za Srbiju sa naslovom „**Hrvati i Šiptari bi da crknu od muke: Srbija dobija milijarde, a nije priznala Kosovo**“, dok *Alo* piše da je „Vučić je u Vašingtonu održao lekciju iz diplomatije“, kao i da je u Prištini nastao haos zbog velike pobeде Srbije u Vašingtonu (**U Prištini ne tako sjajna atmosfera – Ove 3 tačke su najbolji pokazatelj kakvu je Srbija odnela pobeđu u Vašingtonu!; Napeto u Prištini – Albanci uspaničeni, nastala pometnja zbog sastanka u Vašingtonu**).

Ono što je primetno kada je u pitanju izveštavanje medija o dijalogu Beograda i Prištine jeste prisutnost stava da je Srbija pred pritiscima i učenama od strane Evropske unije. Taj narativ najviše dolazi od samog predsednika Srbije, koga provladini mediji prikazuju kao nekoga ko uspešno odoleva ovim pritiscima i pobeđuje u rundama dijaloga kao nekakvim borilačkim mečevima. Tako Vučić nadmudruje kosovskog premijera Hotija, Srbija odnosi pobeđu u Vašingtonu, a sve što se tamo dešava jeste dokaz snage pozicije Srbije i predsednika kao njenog predstavnika u ovoj borbi. Prilikom odlaska u Vašington, predsednik Vučić se ispraća uz naglašenu borbenu retoriku, tvrdeći da neće trpeti ucene. Tako je izveštavanje provladinih medija o dijalogu u oštroj suprotnosti

sa tvrdnjama samog predsednika Vučića da je neophodan kompromis, što implicira popuštanje pred određenim zahtevima Prištine radi normalizacije odnosa.

IZVEŠTAJ EVROPSKE KOMISIJE O SRBIJI 2020. GODINE

“

EU kritikovala Vučića, on joj oštro odgovorio!

”

Evropska komisija jednom godišnje usvaja Paket o proširenju – seriju dokumenata koja obrazlaže pravac politike proširenja Evropske unije i ocenjuje stanje u reformama u zemljama kandidatima i potencijalnim kandidatima za članstvo. Evropska komisija za svakog kandidata i potencijalnog kandidata za članstvo objavljuje detaljne izveštaj koji sadrže stepen usklađenosti sa evropskim zakonodavstvom u 35 pregovaračkih poglavlja i stepena izgradnje političkih i ekonomskih institucija na osnovu kriterijuma iz Kopenhagena.

Objektivna komunikacija ovog izveštaja i kritički osvrt treba da doprinesu upoznavanju javnosti sa ovim procesom, doprinesu većoj informisanosti o stanju u reformama i pokrenu otvorenu debatu svih relevantnih društvenih i političkih aktera o reformama kako bi se celokupan proces evropskih integracija iskoristio za stvaranje demokratskih institucija i funkcionalne tržišne privrede.

Poslednji Izveštaj o Srbiji Evropska komisija je usvojila 6. oktobra 2020. godine zajedno sa Ekonomsko-investicionim planom za Zapadni Balkan, koji predstavlja plan investicija u regionu u vrednosti od 9 milijardi evra za narednih 7 godina.

Demokratija u senci milijardi iz Evropske unije

“

2,5 milijarde evra investicionog plana biće usmerene ka Srbiji? Evo na koje načine će Evropska unija pomoći Srbiji

”

Izveštaj Evropske komisije bio je u fokusu medija ne toliko na sam dan objavljivanja već dva dana kasnije, kada je u posetu Srbiji došao Oliver Varhelji, evropski komesar za proširenje i susedsku politiku. U toku ove posete komesar

Varhelji je predstavio Izveštaj Evropske komisije i Ekonomsko-investicioni plan za Zapadni Balkan, održao bilateralne sastanke sa državnim zvaničnicima u Srbiji, sastao se sa pojedinim predstavnicima opozicije i govorio pred Nacionalnim konventom o Evropskoj uniji, koji okuplja organizacije civilnog društva.

Glavni događaj na kome je kreiran narativ o ovogodišnjem izveštaju o „napretku“ u provladinim medijima je konferencija za štampu na kojoj su govorili komesar Varhelji i predsednik Vučić.

U svom obraćanju, predsednik Vučić je preuzeo odgovornost za kritike Evropske komisije izrečene o Srbiji, prvenstveno za zamerke koje su se ticale njegovog učešća u kampanji za parlamentarne izbore, disproporcionalne upotrebe sile tokom julskih protesta, kupovine naoružanja i bliskosti sa Rusijom i Kinom.¹⁰ Potenciranje kritike EU za saradnju sa Rusijom i Kinom posebno je osetljivo pitanje, s obzirom da građani i građanke Srbije tradicionalno najviše vide ove zemlje kao prijatelje Srbije.¹¹

Kreirani narativ sugerise građanima da je predsednik Srbije lično i neopravdano kritikovan za napore koje preduzima u interesu Srbije kao i da Evropska komisija nema prava da ocenjuje njegovo ponašanje, već da jedini sud može dati narod na izborima. Predsednik je preuzeo celokupan „teret“ kritika, te je izrazio i nameru da ne odstupi od pravca u kome je vodio zemlju, u potpunosti uveren u sopstvenu ispravnost.

Iz narativa se stiče utisak da je Evropska komisija neko ko kritikuje ono što je dobro urađeno u Srbiji, kao što su kupovina naoružanja i dobri odnosi sa Kinom i Rusijom, kao i da postoji jaz u interesima između Evropske unije i građana Srbije, a da se predsednik predstavlja kao zaštitnik naroda od kritika EU. On ni u kom smislu nije podređen evropskim zvaničnicima, dalje sugerise ovaj narativ, već je ravnopravni sagovornik koji ima istinu na svojoj strani i ne plaši se da je saopšti. Evropska unija je pristrasna i nedosledna u svojim stavovima, što je

10 Kurir: Sve im sasuo u licu! Vučić oštro reagovao na kritike EU! Ne govorim uvek ono što bi oni hteli!, dostupno na: <https://www.kurir.rs/vesti/politika/3545459/vucic-ostro-reagovao-na-kritike-eu-ne-govorim-uvek-ono-sto-bi-oni-hteli-spreman-da-snosim-svaku-vrstu-posledica>

11 Rusija je percipirana kao politički zaštitnik, a Kina kao ekonomski spasilac i veliki donator tokom krize izazvane pandemijom COVID-19. Obe zemlje snažno se povezuju sa očuvanjem Kosova u sastavu Srbije, što najveći broj građana vidi kao prioritet spoljne politike. Prema istraživanju Beogradskog centra za bezbednosnu politiku, 40% građana Srbije vidi Rusiju kao najvećeg prijatelja Srbije, dok 16% u toj ulozi vidi Kinu. Videti više na: <https://bezbednost.org/publikacija/mnoga-li-ca-srpske-spoljne-politike-javno-mnjenje-i-geopoliticko-balansiranje/>

predsednik ukazivao time da nije kritikovala policijsku brutalnost 2008. godine kada je jedan demonstrant nastradao, a koje su se desile tokom vladavine Demokratske stranke, a kritikovala je reakciju policije tokom protesta iz jula 2020. godine. Najupečatljiviji naslovi u prilogu narativa koji je opisan su „**Vučić razvalio istinom**“, „**EU kritikovala Vučića, on joj oštro odgovorio**“, „**Stižu nam velike pare!**“.

Predsednica Vlade manje je bila zastupljena od predsednika Srbije kada je reč o izveštaju, a njena uloga je bila u tome da odgovora na navode o izbornim reformama, gde je potencirala ažuriranje biračkog spiska kao dokaz sprovođenja izbornih reformi. Ona je pojedine ocene u izveštaju Evropske komisije ocenila kao paušalne i nepotkrepljene adekvatnim dokazima.¹²

Ono što je bilo karakteristično za narative u provladinim medijima jeste odsustvo prenošenja direktnih nalaza, zaključaka, ali i nezavisnih tumačenja izvornog teksta Izveštaja Evropske komisije, kao i naglasak na povoljnim elementima Izveštaja u delu ekonomskih kriterijuma za članstvo. Provladini mediji se pojavljuju u ulozi prenosioca interpretacije državnih zvaničnika, najčešće predsednika Srbije, čime je on postao glavni izvor i tumač informacija iz samog izveštaja.

Ono što je bilo karakteristično za ovogodišnji Izveštaj o napretku jeste i narativ koji naglašava investicije iz Evropske unije kao posledicu usvojenog Ekonomsko-investicionog plana za Zapadni Balkan, bez značajnijeg stavljanja u kontekst vladavine prava i izgradnje demokratskih institucija. Komesar Varhelji je značajno doprineo izgradnji narativa koji u fokus ima investicije, tako što je sebe predstavio kao „donosioca dobrih vesti“, dok je imenovanje Ane Brnabić za mandatarku za sastav nove Vlade video kao priliku da se ozbiljno započne sa ključnim reformama.

EU vidi Srbiju kao zemlju koja brzo sprovodi ekonomske reforme i koja će uložiti milijarde bespovratnih sredstava, na čemu je Srbija zahvalna, s obzirom da će najveći deo sredstava namenjenih regionu zapravo biti uložen u Srbiju. Narativ o najavljenim investicijama ostavio je predstavu da je Srbija nagrađena, kao i da ne postoje posledice za ocene iz Izveštaja koje se tiču rada institucija i vladavine prava, na šta su ukazivali kritički nastrojeni mediji, opozicija i civilno društvo. Ovaj narativ sugeriše da je Evropska unija „kasica prasica“ – politički

12 Večernje Novosti: Neke ocene EK su paušalne: Ana Brnabić kaže da ćemo i dalje raditi na izbornom procesu, dostupno na: <https://www.novosti.rs/vesti/politika/924178/neke-ocene-pausalne-ana-brnabic-kaze-cemo-dalje-raditi-izbornom-procesu>

entitet čije investicije su više nego poželjne, ali koja nema prava da kritikuje rad institucija i spoljnopolitičko usmerenje Srbije.

Ovakav način izveštavanja dovodi do toga da građani nemaju priliku da se upoznaju sa različitim tumačenjima Izveštaja, već su političari njihovi jedini izvor informacija, a najčitaniji mediji su samo sredstvo za prenošenje političkih poruka. Potenciranje Ekonomsko-investicionog plana u kontekstu donošenja Izveštaja, u velikoj meri je u drugi plan stavio analizu izbornih uslova, rada parlamenta i vladavine prava. Tako kreiran narativ na najčitanijim portalima ne doprinosi povećanju kredibilitnosti nalaza Izveštaja Evropske komisije kod građana Srbije i ne ostavlja utisak da će se rešavanju uočenih problema pristupiti u dobroj veri.

Srbija pred suspenzijom pregovora

“

*Srbiji pretila suspenzija evrointegracija,
mora da se vrati na evropski put*

”

Sa druge strane, kritički nastrojeni mediji prenosili su ocene Izveštaja organizacija civilnog društva, najčešće proevropskih opozicionih političara i u manjoj meri izjave vladinih zvaničnika. U ovoj grupi medija naglasak nije stavljen na izveštavanje o Ekonomsko-investicionom planu, već više na prenošenje direktnih navoda iz Izveštaja Evropske komisije, uključujući i delove koji se tiču političkih kriterijuma, pravosuđa, vladavine prava, borbe protiv korupcije i ostalih ključnih oblasti. Kada je reč o samom Ekonomsko-investicionom planu, potencirana je njegova uslovljenost reformama u oblasti vladavine prava, kao i pozivi pojedinih opozicionih političara da EU snažnije uslovi korišćenje sredstava reformama.

Ovaj narativ navodi da Srbija nije ostvarila zavidne rezultate u ključnim oblastima, da je nedovoljna borba protiv korupcije značajna prepreka na evropskom putu i da je Izveštaj „nacionalna sramota”¹³ zbog čega Srbiji potencijalno pretila suspenzija pregovora o članstvu. Takođe se izražava sumnja u opredeljenost Srbije za evropske integracije što Evropska komisija primećuje. Ovi mediji navode i da bi Evropska komisija trebalo da se uključi u dijalog između vlasti i opozicije koji mora da dovede do rešavanja političke krize i unapređenja medijske scene i izbornog zakonodavstva.

13 Danas: Izveštaj Evropske komisije o Srbiji “nacionalna sramota”, dostupno na: <https://www.danas.rs/drustvo/albahari-izvestaj-evropske-komisije-o-srbiji-nacionalna-sramota/>

Ovaj narativ je više potencirao ocene Evropske komisije u domenu političkih kriterijuma i one oblasti u kojima je Srbija slabije ocenjena, a kao izvore koristio je uglavnom organizacije civilnog društva¹⁴, opozicione stranke i političare. Izveštaj Evropske komisije je nastavio da bude tema i u danima nakon posete komesara Varheljija u kritički nastrojenim medijima.¹⁵

Ovakva vrsta izveštavanja je indikator polarizacije narativa na medijskoj sceni Srbije i nedostatka debate između predstavnika vlasti, opozicije, civilnog društva i građana o izveštaju Evropske komisije kao jednoj od ključnih tema u procesu pregovora.

Srbija umereno napreduje ka članstvu u Evropskoj uniji

“

Brisel je dao ocenu – koje oblasti Srbija treba da popravi

”

Za RTS se može reći da je zauzeo srednju poziciju između dva izložena narativa, ali da je interpretacija Izveštaja Evropske komisije više naginje ka tumačenju izveštaja u pozitivnom i neutralnom tonu, negu u negativnom, bez senzacionalističkih naslova kome su pribegavali uglavnom provladini mediji. Ovaj portal je u više navrata doslovno prenosio nalaze iz Izveštaja Evropske komisije, pisane diplomatskim jezikom.

Značajnija prenošenja reakcija opozicionih političara su izostala, osim vesti o sastanku koji su pojedini opozicioni političari održali sa Varheljijem.¹⁶ Predstavnici organizacija civilnog društva, posebno Nacionalni konvent o

14 Danas: TS: Važne poruke za borbu protiv korupcije u izveštaju EK, dostupno na: <https://www.danas.rs/drustvo/ts-vazne-poruke-za-borbu-protiv-korupcije-u-izvestaju-evropske-komisije/>

15 Danas: Međak: Srbija nije napravila značajan napredak ni u jednom pregovaračkom poglavlju sa EU, dostupno na: <https://www.danas.rs/drustvo/ts-vazne-poruke-za-borbu-protiv-korupcije-u-izvestaju-evropske-komisije/>

16 RTS: Komesar za proširenje EU sa predstavnicima dela opozicije, dostupno na: <https://www.rts.rs/page/stories/sr/story/9/politika/4105659/varhelji-eu-srbija-opozicija.html>

Evropskoj uniji, imali su određeni prostor za svoj komentar, uključujući i teme koje su se ticale izbornog zakonodavstva, kao i zaštitu životne sredine.¹⁷

Srbija je umereno napredovala na putu ka članstvu u Evropskoj uniji, moglo se razumeti iz narativa RTS-a, a ograničeni napredak je ostvarila u ključnim oblastima kao što su pravda, sloboda i bezbednost, borba protiv korupcije i reforma pravosuđa, dok je pozitivno ocenjena u domenu ekonomskih kriterijuma za članstvo. Ovaj narativ sugerše da u Srbiji postoje određeni nedostaci kada je reč o izbornom zakonodavstvu, a Izveštaj Evropske komisije treba videti kao šansu, a ne kao pretnju, kako bi se ostvario jači reformski zamajac.

Pisma poslanika Evropskog parlamenta

“

Srpski lideri ugrožavaju demokratiju

”

U kontekstu odnosa Srbije i Evropske unije, pored izveštaja Evropske komisije važnu ulogu imali su stavovi poslanika Evropskog parlamenta. Pojedine poslaničke grupe i poslanici iz redova liberala i partija levog centra u Evropskom parlamentu upozoravale su Evropsku komisiju i evropsku javnost na određene političke tendencije u Srbiji, koje su smatrali nepovoljnim po razvoj demokratije. Ako se uzmu u obzir pisma sa najozbiljnijim navodima koja su upućenu toku vanrednog stanja (16. april 2020), uoči održavanja izbora (26. maj i 8. jun 2020. godine), posle održavanja izbora (22. jun 2020. godine) i kao podršku opoziciji za izradu izveštaja o vladavini prava (17. jul 2020. godine), možemo uočiti da su velikim delom provladini mediji ili ignorisali pisma evropskih poslanika, ili su ih prenosili isključivo u kontekstu kontra-kritika i demantija.¹⁸ Sa druge strane, mediji kritički nastrojeni prema Vladi su preneli pisma, uključujući i direktne navode.¹⁹ Primer pisma evropskih poslanika još

17 RTS: Postizanje ciljeva iz Poglavlja 27 jedinstvena je prilika da zaštitimo životnu sredinu, dostupno na: <https://www.rts.rs/page/magazine/sr/story/2953/priroda/4104649/poglavlje-27-koalici-ja-27-izvestaj-zivotna-sredina.html>

18 Kurir: Milička očitala Briselu samo tako!, dostupno na: <https://www.kurir.rs/vesti/politika/3501461/brisel-uzdrman-ostrim-pismom-jelene-milic-direktorke-ceas-ne-sluzite-kao-korisni-idioti-nije-birala-reci>

19 N1: Evroposlanici iz redova socijaldemokrata: Srpski lideri ugrožavaju demokratiju, dostupno na: <https://rs.n1info.com/vesti/a607761-evroposlanici-iz-redova-socijaldemokrata-srpski-lideri-ugrozavaju-demokratiju/>

jedan je indikator polarizovane medijske scene gde se svaka grupa medija bavi sopstvenim temama iz oprečnih uglova.

EVROPSKA UNIJA I PANDEMIJA COVID-19 —

“

*EU korona fašizam!
Skandalozna politika Brisela, ne vole što smo najbolji!*

”

Analiza tekstova u ovom periodu pokazala je da su mediji najviše bili fokusirani na temu otvaranja i zatvaranja graničnih prelaza, naročito u vreme godišnjih odmora.

Prvobitni tekstovi od početka pandemije bavili su se talasom zatvaranja granica, kada su pojedine države Evropske unije, kao i Srbija, počele sa uvođenjem restriktivnih mera na graničnim prelazima. Ono što je obeležilo ovaj period jesu dramatični narativi koji su se stvorili kada su turisti bili sprečeni da pređu granice zbog nedostatka letova. Rečenice koji su se tada krasile naslovne strane medija odnosili su se na „izbavljanje zarobljenih Srba“, „evakuaciju stanovništva“ iz drugih država, „hermetičko zatvaranje granica“ i „totalne blokade“, često praćene fotografijama vojske naoružane dugim cevima.

Krajem aprila, nakon prevazilaženja prvobitne krize, fokus medija se usmerava na teme letovanja i to koje će države otvoriti svoje granice i gde će građanima Srbije biti dozvoljeno da letuju. Maj je obeležio veliki broj neutralnih članaka sa informacijama o tome koje granice će biti otvorene i na koje destinacije će građani moći da odu bez testa i karantina.

Međutim, ova slika promenila se već početkom juna, kada su naslove o otvorenim granicama zamenili naslovi o „rampama“ i „roletnama“ koje su bile spuštene samo „za Srbe“ i spiskovima zemalja u kojima su oni bili „nepoželjni gosti“. Taj diskurs se promenio krajem juna, kada je najavljeno da će EU „konačno podići rampu“ i da će građani moći da iskoriste odmore za letovanje i van granica Srbije. To je, pak, opet bilo promenjeno kada je sredinom jula „**EU nam lupila rampu!**“. Primeri naslova u ovom periodu bili su sledeći: „**Nemci neće Srbe! EU dala zeleno svetlo, Berlin zatvorio granicu!**“, „**Nova korona rampa za Srbe**“, „**Hrvati kao ludi vraćaju sa granice!**“. Nakon rolerkostera sa otvaranjem i zatvaranjem granica pred kraj leta, većina medijskih naslova odražavala je stavove građana koji su bili razočarani nemogućnošću prelaska

granica i putovanja u druge države. Jedan od naslova koji se istakao bio je „**EU korona fašizam! Skandalozna politika Brisela, ne vole što smo najbolji!**“.

Može se primetiti da naslovi imaju jasan sugestivni karakter i snažno su emocionalno obojeni. Iako su tekstovi koji se kriju iza ovih naslova uglavnom umereni i informativni, sentiment koji se kreira samim naslovima prema EU je uglavnom negativan. Ovakva vrsta izveštavanja može potencijalno da ugrozi poverenja građana Srbije u države Evropske unije, kao i u njene institucije, te kao krajnji efekat može imati uticaj na pad podrške članstvu u EU, jer ona „neće Srbe“.

Pomoć u pandemiji COVID-19

“

Srbijo, ne plači, Kina je uz tebe

”

Analiza narativa u posmatranom periodu pokazuje da su mediji od početka pandemije pomno pratili sve najave i događaje koji su bili vezani za upućivanje pomoći Srbiji. Primetno je da je početak analiziranog perioda obeležio narativ o pasivnom ponašanju Evropske unije u pogledu pomoći Srbiji, čije je mesto spremno zauzela Kina. Naslovne strane medija obeležili su tekstovi o „smrti evropske solidarnosti“, koja je „bajka samo na papiru“. Vlasti u Srbiji iskoristili su ovaj povod da predstave „vekovno čelično prijateljstvo“ i „bratske odnose“ Srbije i Kine.

Glavni izvor narativa o „čeličnom prijateljstvu“ i „kineskoj braći“ bio je predsednik Srbije Aleksandar Vučić, koji je u više navrata istakao kako Srbija „traži kinesku ljubav“ i kako je Srbija „beskrajno zahvalna na svemu“. Zajedno sa njim, tadašnji ministar odbrane Aleksandar Vulin, često je isticao da je Kina izabrala da „baš malo, voljenoj Srbiji, pomogne“.

Primetno je i da su provladini mediji prilikom izveštavanja o kineskoj pomoći pisali sa znatnom dozom emotivnosti, što se može videti u naslovima: „**Srbijo, ne plači, Kina je uz tebe**“, „**Srbija ovo ne sme zaboraviti: Kinezi poslali poruke solidarnosti sa Srbijom koje stežu grlo**“, kao i potenciranje „neraskidive veze Beograda i Pekinga“.

Takođe, uočljivo je i da su provladini mediji negativno izveštavali o Evropskoj uniji, ističući kako je zvanični Brisel ostavio Zapadni Balkan „na cedilu“, kako je „**Briselski birokratski imaginarijum raskrinkan**“ i kako je „**EU smrtno ranjena!**“

Pustila bi Srbe da pomru!“, kao i to da je „korona uništila evropski san“. Naslovi poput „**Korona virus pocepao EU: Čemu savez u kojem caruje nesolidarnost, a pomoć stiže od neprijatelja?**“, pojavljivali su se i kasnije.

Tome su doprinele i izjave tadašnjeg ministra spoljnih poslova Ivica Dačića o tome da je „evropska solidarnost više fama, nego što postoji u realnost“.

Mali broj medija poput *Danasa* i *N1* izveštavao je da je EU stavila na raspolaganje u tom trenutku – 15 miliona evra za hitnu pomoć, 21 milion evra za kratkoročnu, i 50 miliona evra za dugoročnu pomoć, kao i da je u protekle dve decenije dala ili pozajmila Srbiji 250 miliona evra samo u sektoru zdravstva i finansirala kargo letove Srbije za dopremanje opreme iz Kine.

Dok su izjave Vučića i tadašnjeg ministra odbrane Vulina bile povod za pisanje medija o prispeloj pomoći Kine, uočljivo je bilo da su takve izjave izostajale kada se radilo o pomoći koje je uputila Evropska unija. Tekstovi o pomoći država članica dolazili su u vidu saopštenja i izjava ambasadora EU Sema Fabricija, kao i od ministarke za evropske integracije Jadranke Joksimović, te su oni bili glavni kreatori narativa o pomoći EU. U tom slučaju tekstovi su bili više neutralni, bez emotivnih konotacija, u kojima su predstavljene ključne informacije o donacijama.

Takođe, primetno je bilo da dočekivanje paketa pomoći od strane predsednika Aleksandra Vučića bilo ređe kada se radilo o pomoći koja dolazi iz EU, za razliku od pomoći koja je pristizala iz Kine.

Nakon reakcija Brisela na negativan narativ koji je stvoren o Uniji i pomoći koju donira, ali i hvalospevima o kineskoj pomoći, pristup vlasti ali i provladinih medija je ublažen, te su naslovi bili usmereni na to da Srbija ostaje na putu ka EU i da je zahvalna na svakoj pomoći. Nakon toga, upadljivo je bilo i to da je predsednik Vučić počeo da dočekuje donacije iz Unije i sa više entuzijazma hvali pomoć – „**Beskrajno hvala za ovih 70 miliona evra!**“.

Provladini mediji su to iskoristili kao povod da prikažu kako je zbog „oštre reakcije Vučića“ usled izostanka pomoći, Unija bila „primorana da donira sredstva“ Srbiji. Do kraja analiziranog perioda, primetan je pad tekstova o „bratskoj Kini“ i „čeličnom prijateljstvu“, kao i porast broja tekstova o ulaganju EU u Srbiju i Zapadni Balkan.

Narativ o “pasivnoj ulozi EU” i Kini koja stiže u pravi čas “da spasi voljenu Srbiju” je verovatno imao efekat na percepciju građana Srbije o pruženoj međunarodnoj pomoći, čemu svedoči podatak iz istraživanja javnog mnjenja

Beogradskog centra za bezbednosnu politiku²⁰, u kojem je istaknuto da 69,4% ispitanih građana Srbije smatra da je Kina dala najveću finansijsku i humanitarnu pomoć Srbiji u borbi protiv pandemije COVID-19, dok za Evropsku uniju to smatra 9,6% ispitanih građana. Usled medijskih naslova koji su praćeni emocionalnim nabojem, pomoć koju je Kina donirala značajno je uzdignuta u očima građana Srbije, dok je to imalo suprotan efekat na donacije koje su stizale iz EU.

ZAGREBAČKI SAMIT EVROPSKE UNIJE I ZAPADNOG BALKANA

“

Predsednik Vučić u društvu najmoćnijih ljudi Evrope

”

Samit lidera Evropske unije i Zapadnog Balkana koji je trebalo da se održi u Zagrebu početkom maja 2020. godine održan je u obliku videokonferencije usled pandemije koronavirusa.

Tokom samita usvojena je „Zagrebačka deklaracija” u kojoj se navodi da „EU ponovo potvrđuje svoju neospornu podršku evropskoj perspektivi Zapadnog Balkana”, a potpisali su je lideri Evropske unije uz konsultacije sa liderima Zapadnog Balkana. U odgovoru na krizu uzrokovanu globalnom pandemijom, Deklaracija sadrži niz tačaka u kojima poziva na solidarnost u borbi protiv pandemije, te ističe mere koje je EU preduzela kako bi pomogla Zapadnom Balkanu da se izbori sa zdravstvenim i ekonomskim posledicama pandemije.

U izveštavanju medija u Srbiji o Zagrebačkom samitu moguće je uočiti da se prisustvo predsednika Vučića na Samitu pojavljuje kao glavna tema većine tekstova. Sa jedne strane, pojedini mediji kao što su *Kurir*, *Alo*, i *Srbija danas* su o Zagrebačkom samitu izveštavali kao o događaju na kome se predsednik Vučić našao „u društvu najmoćnijih ljudi Evrope”. Izveštavajući na ovaj način, Vučić je predstavljen centralnom figurom ovog događaja, odnosno ličnošću koja se obraćala drugim liderima i slala važne političke poruke. U skladu sa tim, ovi mediji su prenosili isključivo delove Vučićevog obraćanja tokom Samita, ali i njegove izjave nakon Samita, kao i njegov razgovor sa predsednikom Evropskog saveta Šarlom Mišelom. Stavljajući ga u fokus celokupnog događaja,

20 Beogradski centar za bezbednosnu politiku: „Srbija u raljama pandemije COVID-19”, <https://bezbednost.org/wp-content/uploads/2020/12/covid-srb-03.pdf>.

Vučić je predstavljen kao osoba koja ne samo da kreira narativ o Samitu, već i tumači i objašnjava sled događaja, kao i izjave lidera EU. Ovo je moguće uočiti u činjenici da je u većini tekstova koji su provladini mediji objavili u vezi sa Zagrebačkim samitom čitava vest izgrađena oko informacije da je predsednik Srbije učestvovao na Samitu Evropska unija – Zapadni Balkan, ili da je uputio važnu poruku učesnicima Samita, dok gotovo nijedan tekst ne nudi širi kontekst Samita za nastavak evropskih integracija Srbije, šta su tokom Samita izjavili drugi lideri, niti koji su najvažniji zaključci događaja.

Jedan od primera ovakvog izveštavanja o Zagrebačkom samitu je tekst portala *Alo* u kome se na samom početku ističe da je predsednik Vučić učestvovao na Samitu „kao jedan od prvih govornika”, time implicirajući njegovu poziciju autoriteta i uticaja među evropskim liderima. U nastavku teksta se govori o tome da je Vučić obavestio učesnike Samita o situaciji u Srbiji u vezi sa pandemijom koronavirusa, te da je tražio uklanjanje trgovinskih barijera sa EU, kao i da „pozvao članice Evropske narodne partije (EPP) na međusobnu solidarnost”. Ovakvim izborom reči, provladini mediji u Srbiji kreiraju narativ o predsedniku kao osobi od autoriteta i moći, te osobi koja je u mogućnosti da od Evropske unije traži i da postavlja uslove.

Sa druge strane, pojedini mediji kao što su *Danas*, *B92*, *Sputnjik* i *RTS* su preneli detalje o „Zagrebačkoj deklaraciji” i sadržaju samog dokumenta, kao i izjave pojedinih evropskih lidera o integraciji zemalja Zapadnog Balkana u Uniju, a jedino je portal lista *Danas* preneo da se u tekstu Deklaracije nigde ne spominje proširenje²¹, ili integracija Zapadnog Balkana u EU. Takođe, portal lista *Danas* je jedini objavio analitički tekst o Zagrebačkom samitu u kome se govori o tome zašto je ovaj Samit značajan za zemlje Zapadnog Balkana, ali i podseća na pomoć koju je EU obezbedila za region sa ciljem saniranja posledica pandemije koronavirusa.

21 *Danas*: EU u Zagrebačkoj deklaraciji obećava pomoć regionu, ali ne pominje članstvo, dostupno na: <https://www.danas.rs/svet/eu-u-zagrebckoj-deklaraciji-obecava-pomoc-regio-nu-ali-ne-pominje-clanstvo/>

Primetno je da su mediji o Evropskoj uniji najviše izveštavali kada su u pitanju bili događaji koji su uključivali visoke državne funkcionere Srbije, a naročito predsednika Srbije Aleksandra Vučića. Takođe je primetno i da je sam predsednik bio glavni izvor informacija i kreator diskursa o ovim temama, od rundi dijaloga Beograda i Prištine i Zagrebačkog samita, pa sve do Izveštaja Evropske komisije, gde je predsednikovo tumačenje Izveštaja privuklo više pažnje od samog dokumenta. Pandemija COVID-19 je svakako predstavljala još jednu temu u vezi sa kojom su mediji dosta pisali o Evropskoj uniji, ali je i tu prisutan jak uticaj predstavnika vlasti i narativa koji oni promovišu. Takođe je i evidentno prisustvo emotivnog prokineskog i antievropskog narativa u vezi sa pandemijom koronavirusa. Međutim, kao što je istraživanje pokazalo, postoje razlike među medijima kada je u pitanju izveštavanje o ovim temama, pa i prisutnost predstavnika vlasti u njihovom tumačenju.

Predsednik Vučić kao glavni izvor vesti i kreator narativa o EU

U ovom izveštajnom periodu provladini mediji nisu tragali za informacijama van zvaničnih institucija, te je glavni izvor informacija bio predsednik Srbije Aleksandar Vučić. Pored njega, informacije su ređe dolazile od ministarke za evropske integracije Jadranke Joksimović i od šefa Delegacije Evropske unije u Srbiji Sema Fabricija.

Uloga Aleksandra Vučića kao glavnog izvora informacija i kao kreatora narativa o Evropskoj uniji najviše se primećivala kada je u pitanju bila pomoć koja je pristizala u Srbiju namenjena za borbu protiv pandemije COVID-19. Kada se radilo o naslovima koji su obeležili vesti o donacijama i pomoći Evropske unije, oni su bili umereni, i mogu se sumirati na davanje opštih informacija – „**Stigla pomoć iz Evropske unije**”, „**EU donirala sredstva Srbiji**”. Pomoć koju je EU pružila uzimala se „zdravo za gotovo”, bez ikakvih sentimentalnih izjava zahvalnosti.

Sa druge strane, kada je pomoć stizala iz Kine, izvori, narativi, pa čak i sentiment, bili su potpuno drugačiji. Izjave kao glavni izvor informacija su

dolazile najviše od strane predsednika Vučića i nešto ređe od tadašnjeg ministra odbrane Aleksandra Vulina. Narativ koji je stvoren bio je obeležen hvalospevima i zahvalnosti koju je Vučić tada izjavljivao Kini. Kako je on bio glavni izvor informacija o kineskoj pomoći, mediji su prenosili njegove izjave u celosti, sa čestim naslovima o „čeličnom prijateljstvu” i „bratskoj ljubavi” Kine i Srbije.

Kada se sve ovo uzme u obzir, može se zaključiti da su glavni uzrok razlika između narativa o pomoći iz EU i pomoći iz Kine bile pojave i izjave predsednika Vučića. Bilo da je to bilo njegovo prisustvo u dočekivanju pomoći na aerodromu, njegovim izjavama koje su bile glavni izvor informacija i narativu koji je kreirao, kao i u sentimentima koji su se provlačili kroz naslove i članke o pomoći, razlika je bila upadljiva. Tek kada su ove razlike postale uočljive i zvaničnom Briselu i kada su usledile negativne reakcije, zahvalnost prema pomoći koju je EU dodelila Srbiji postala je prisutnija u medijima, pa je i predsednik Vučić davao više izjava.

Sa druge strane, mediji su pomno pratili i izjave predsednika Vučića o drugim temama koje su se ticale Evropske unije. U naslovima o Zagrebačkom samitu Evropske unije i država Zapadnog Balkana dominirale su izjave i saopštenja predsednika. Isto se moglo i primetiti i tokom bilateralnih sastanaka poput posete Evropskog komesara za proširenje Olivera Varheljija Beogradu, koji je tom prilikom otvoreno i odlučno „sasuo sve u lice“ Oliveru Varheljiju, ali da je pritom ostao i zahvalan EU na investicijama i posvećen EU integracijama. Slična situacija bila je i nakon objavljivanja godišnjeg izveštaja Evropske komisije o Srbiji.

Kao zaključak se nameće da su izjave i saopštenja predsednika Srbije bili glavni izvor medijskih naslova kada se radilo o događajima i odnosu Evropske unije i Srbije u izveštajnom periodu što ga je učinilo glavnim kreatorom narativa o Evropskoj uniji.

Različito izveštavanje medija o Evropskoj uniji

Generalno posmatrano, provladini mediji, a naročito tabloidi, naklonjeni su tipu izveštavanja koji sa dosta emocija kritikuje EU i veliča njene „rivalske” aktere u Srbiji, uglavnom koristeći navode državnih zvaničnika. Tako je Evropska unija entitet koji često uslovljava Srbiju i traži joj da se odrekne ključnih identitetskih odrednica (Tesla, Kosovo), kao i svojih tradicionalnih prijatelja

(Kine i Rusije) zarad članstva u toj organizaciji, nedosledno i neopravdano je kritikuje (za kupovinu naoružanja od Rusije i Kine) i ostavlja je na cedilu u kriznim situacijama (COVID-19). Predsednik Srbije brani srpski narod od nasrtaja Brisela i uspeva, uprkos ogromnim pritiscima kojima je izložen iz često neodređenih (zapadnih) centara moći, da nezavisno donosi najbolje odluke u interesu Srbije. Stavljanje naglasaka na pobeđe je posebno evidentno kada se govori o dijalogu Beograda i Prištine, gde srpska strana zahvaljujući naporima predsednika uspeva da ostvaruje značajne uspehe, uprkos jako teškom položaju i tome što druga strana postavlja nerazumne zahteve. Uprkos kritikama, Evropska unija prepoznaje ekonomske uspehe Srbije i njena ekonomska pomoć je uvek dobrodošla.

Posmatrani mediji koji su kritički nastrojeni prema vlastima imaju znatno jasniji proevropski stav i spremniji su da izveštavaju o inicijativama koje dolaze iz Evropske unije koje nemaju veze sa državnim zvaničnicima, koristeći pritom izjave opozicionih političara, organizacija civilnog društva i evropskih zvaničnika. U ovom narativu Evropska unija primećuje pogoršanje stanja demokratskih institucija zbog čega Srbija ne napreduje na putu ka Evropskoj uniji. Takođe, postoji određena vrsta specijalne uloge koja se daje EU kao nekome ko je dužan da se stara o demokratiji u Srbiji, izbornim uslovima i kazni vlasti za postupke koji narušavaju vladavinu prava.

Iako se na globalnom nivou dosta pažnje pridaje ruskim medijima kada je u pitanju širenje dezinformacija o Evropskoj uniji i Zapadu, u ovom istraživanju *Sputnjik Srbija* nije figurirao kao značajan izvor informacija o ovoj temi. Međutim, u izveštavanju ovog medija o Evropskoj uniji mogao se primiteti jasan narativ po kome je Evropska unija slaba i kreator nestabilnosti na Zapadnom Balkanu, dok je Srbija meta njenih uslovljavanja, od onih utemeljenih u realnosti (neophodnost normalizacije sa Kosovom), pa sve do potpuno izmišljenih (priznanje Tesle kao Hrvata). Uticaj *Sputnjika Srbija*, čini se, najviše zavisi od spremnosti mejnstrim medija da šire dalje ovaj narativ.

EU-RS THINK TANK

Centar savremene politike je organizacija civilnog društva iz Beograda, osnovana 2012. Njene aktivnosti su koncentrisane na demokratizaciju, proces evropskih integracija i regionalnu saradnju. Glavni ciljevi organizacije su razvijanje i promocija demokratije, podrška procesu evropskih integracija i promocija evropskih vrednosti, kao i regionalne stabilnosti i saradnje. Vizija organizacije je demokratska Srbija u okvirima ujedinjene Evrope.

Centar savremene politike postiže svoje programske ciljeve kroz objavljivanje istraživanja i drugih publikacija, organizaciju događaja i kroz ostale medijske projekte, kao i kroz edukaciju mladih. Fokus organizacije je na istraživačkom aspektu njenog rada i aktivnoj uključenosti u proces evropskih integracija Srbije.

Centar savremene politike je osnivač portala European Western Balkans, regionalnog internet portala na engleskom i srpskom jeziku, koji prati proces evropskih integracija zemalja Zapadnog Balkana, i putem kojeg realizuje svoje medijske projekte.

EUROPEAN WESTERN BALKANS

European Western Balkans je nezavisni regionalni internet portal na engleskom jeziku specijalizovan za praćenje procesa evropskih integracija zemalja Zapadnog Balkana. Portal je osnovan 2014. godine od strane Centra savremene politike. Portal na srpskom jeziku upisan je u registar medija i počeo sa radom u aprilu 2017. godine.

Pored evropskih integracija, portal se bavi i širim evropskim temama kao što su regionalna saradnja, politička stabilnost i reformski procesi. Osim vesti i analiza najnovijih događaja relevantnih za teme koje portal obrađuje, na njemu se takođe redovno mogu pročitati autorski tekstovi i intervjui najznačajnijih evropskih zvaničnika, stručnjaka i predstavnika civilnog društva.

EU-RS THINK TANK

9 788680 576107